

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Constantin
NEGRUZZI

NEGRU PE ALB

LITERA

biblioteca școlarului

Constantin
NEGRUZZI

NEGRU PE ALB

INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

Pe când palatul domnesc era considerat ca un soi de templu, iară domnul ca un soi de Buda nefailibil, C. Negruzzi avea curajul a scoate la lumină imagina cruntă a lui Alexandru Lăpuşneanul şi a spune boierilor un mare adevăr:"Poporul e mai puternic decât boierimea!"

"Proşti, dar mulţi!" răspunde Lăpuşneanu vornicului Moţoc, în scena măcelului din palat, atunci când poporul adunat la poarta curţii striga: "Capul lui Moţoc vrem!" Acel răspuns al domnului: "Proşti, dar mulţi!" cuprindea în trei cuvinte o adevărată revoluţie socială. Prin urmare, nuvela istorică fu rău văzută la palat, rău primită de boieri; însă ea îşi dobândi pe loc rangul cel mai înalt în literatura română, şi va rămânea totdeauna un model perfect de stil, de limbă frumoasă, de creaţie dramatică şi de o necontestată originalitate.

VASILE ALECSANDRI, *Constantin Negruzzi. Introducere la scrierile lui*, în: Vasile Alecsandri, Opere, vol. IV, Chişinău, Editura Hyperion, 1992, p.372.

Pline de o muzicalitate desăvârşită, pe care numai artiştii o nimeresc, din instinct, frazele lui Negruzzi dau impresia, rară în literatura noastră, a unui lucru care *nu poate fi altfel*.

Şi iarăşi ca un adevărat artist fin şi inteligent, el şi-a găsit stilul de la început şi nu l-a schimbat niciodată. Vremi nouă au găsit cu cale să creeze o limbă-n loc să înţeleagă pe aceea care era gata făcută de cugetarea şi simţirea seculară a poporului... Negruzzi n-a fost ispitit, nici cât Alecsandri, de dânsele. Ajutat oarecum şi de faptul că, în veacul nostru, în Moldova s-a scris totdeauna mai româneşte, el a urmat să-şi coboare pe hârtie frumoasa sa frază populară, mlădioasă şi solidă.

Ca însuşiri de fond, Constantin Negruzzi nu e cunoscător de suflete. Nuvelele lui de închipuire sunt cu desăvârşire banale; lipsindu-i la nevoie materialul de observaţie, el e silit să întrebuinţeze amintirile ce-i rămăsese din critica sentimentalelor romane ale epocii. Ce păpuşi fără viaţă sunt Zoe şi poloneza din *O alergare*, cât de puţin te mişcă nenorocitele eshibene pe care le zugrăveşte autorul în această din urmă nuvelă! Dacă sunt sentimente bine zugrăvite de dânsul, *sunt* numai acele pe care le lasă a fi zărite uşuratica vorbă de saloane.

Ce descriitor splendid! În mijlocul nuvelelor slabe, bucăţile care zugrăvesc ceva ies într-un relief palanic totdeauna. Din toate aceste descrieri însă cele mai frumoase sunt acele cuprinse în *Fragmente istorice* sau în scrisorile care ating viaţa noastră din trecut. Ca puţini oameni, Negruzzi a avut simţul, foarte rar, al acestui trecut: *l-a v[zut*. Inima-i a bătut de bătăile puternice ale timpurilor eroice; în el a înviat cruzimea epică a Lăpuşneanului, vitejia simplă a plăieşilor, toată acea simţire mai puternică decât a noastră. Vrăjitorul te strămută, prin puterea de convingere artistică cu care scrie, în alte vremuri, în vremurile pe care, prin înţelegere largă şi adâncă, le-a făcut ale sale.”

NICOLAE IORGA, *Pagini de tinere\e*, vol. I, Editura pentru literatură Bucureşti, 1968, p. 57—58.

Muza de la Burduj[ni conţine nu numai ridiculizarea maniei lingvistice, ci şi satirizarea ridicolului izvorât din amestecul fanariotismului pământean cu civilizaţia apuseană neasimilată. Caliopi Busuioc, ca şi cucoana Chiriţa ori Gahiţa Rozmarinovici ale lui Alecsandri, sunt “Ziţele” epocii de la 1848. Atunci civilizaţia apuseană srtăbătuse numai în clasele de sus şi acolo, neasimilată nici în formă, dădea naştere la ridicol, şi acest ridicol, Negruzzi şi Alecsandri, Caragiale ai vremii lor, l-au observat şi l-au redat în opere dramatice. L-au redat fără artă, pentru că ei nu aveau talent deosebit şi pentru că ei erau desţelinătorii ogorului literar şi aveau de luptat cu toate greutăţile, neavând nimica moştenit. Cu vremea, civilizaţia s-a prins bine, cel puţin din punctul de vedere al formei, în clasele superioare, şi ridicolul superficial a dispărut: azi în clasele de sus nu mai poate fi o cucoană Chiriţa. Dar civilizaţia a pătruns cu încetul, ca apa în păturile pământului, tot mai jos, până ce a ajuns în mahala, şi azi, mai ales pe vremea când a fost scrisă *O noapte furtunoas[*, combinaţia ridicolă de orientalism şi civilizaţie europeană e în mahala.

Acest ridicol nou şi-a găsit zugravul într-un om de un talent extraordinar, Caragiale, care pentru mahala şi "Ziţa" e ceea ce a fost Alecsandri pentru Gahiţa Rosmarinovici şi C. Negruzzi pentru Caliopi Busuioc.

GARABET IBRĂILEANU, *Spiritul critic]n cultura românească[,* în Opere, I, Editura Minerva, Bucureşti, 1974, p. 74—75.

Numele lui Negruzzi este legat de obicei de nuvela istorică *Alexandru L[pu=neanul*, care ar fi devenit o scriere celebră ca şi *Hamlet*, dacă literatura română ar fi avut în ajutor prestigiul unei limbi universale. Nu se poate închipui o mai perfectă sinteză de gesturi patetice adânci, de cuvinte memorabile, de observaţie psihologică şi sociologică acută, de atitudini romantice şi intuiţie realistă. Abstrăgând de la sensul literar, figura eroului e romantică, Lăpuşneanu e genialoid, plin de contradicţii, un monstru moral, aci superstiţios, aci impiu, odată delicat, altă dată crud, practic ca unul care ar fi studiat pe Machiavel şi totdeodată fricos de dominare. Într-un cuvânt, indiferent de arta descripţiei, Negruzzi a vrut să zugrăvească un erou impenetrabil, concurând cu romanticii, care fugeau deliberat de motivare. Lăpuşneanu e şi el un om sucit, neînţeles sie însuşi. Scriitorul nu face multă arheologie. Evenimentul principal se petrece "într-o sală de cinci stângeni lungă şi de patru lată", cu lespezi pe jos, s-ar zice ca la Suceava, unde era Sfântul Ioan cel Nou, cu toate că scriitorul crede că încă de pe vremea lui Ştefan cel Mare scaunul fusese mutat la Iaşi(...). Negruzzi a înţeles spiritul cronicii române şi a pus bazele unui romantism pozitiv, scutit de naive idealităţi. În cronică domnii taie pe boieri şi boierii pe domni şi toată durata unei domnii este o încordare de suspiciuni, de uneltiri, de trădări şi crime. Nuvela ar intra în rândul naraţiunilor de asasinate italiene, de nu s-ar fi dat eroului principal o semnificaţie superioară. Lăpuşneanu e, desigur, un dominat, osândit de Providenţă să verse sânge şi să năzuie după mântuire. El suferă de o melancolie sangvinară, colorată cu mizantropie. Echilibrul între convenţia romantică şi realitatea individului, aceasta e minunea creaţiei lui Negruzzi.

GEORGE CĂLINESCU, *Istoria literaturii române...*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ed. Minerva, Bucureşti, 1986, p. 216-217.

Alexandru L[pu=neanul ... este propriu-zis o dramă în mai multe acte, în care un conflict primitiv se rezolvă printr-o catastrofă. Povestitorul nu apare, în desfăşurarea acţiunii, menţinută tot timpul sub ochii noştri, decât cu rolul şi aproape cu dimensiunile pe care le au într-o compoziţie dramatică. De aceea, atunci când revenim de la naraţiunile scriitorului la scenele dialogate avem impresia de a trece de la auxiliar la esenţial, de la articulaţiile cu valoare artistică redusă pe planul viu al creaţiei.

Sunt în nuvelele lui Negruzzi şi câteva tablouri, câteva descrieri, cum ar fi aceea a măcelăririi boierilor. Dar nici aici scriitorul nu intervine pentru a "spune", ci pentru a ne "arăta", nu pentru a fi "ascultat", ci pentru a ne face să "vedem"... Făcând apel la puterea noastră de a imagina ("Închipuiască-şi cineva...") autorul nu lasă nici o îndoială asupra intenţiei sale de a prezenta şi nu de a povesti. Şi pentru a-şi susţine această intenţie, întregul pasaj este menţinut la imperfectul indicativului, un timp a cărui facultate de a evoca mişcarea a fost adeseori pusă în lumină. Graţie acestui timp totul pare a se desfăşura înaintea ochilor noştri... Până şi moartea, care survine totuşi ca o întâmplare instantanee, e înfăţişată ca o acţiune derivată: "Cei mai bătrâni *mureau* făcându-şi cruce". Prezentând totul în mişcare, totul este văzut. Tablourile nu întrerup deci ceea ce doresc să obţină scenele dramatice. Se poate în adevăr spune că în primul plan al nuvelei lui Negruzzi nu se impune nici povestitorul faptelor şi nici povestirea lui, ci numai faptele povestirii.

TUDOR VIANU, *Arta prozatorilor români,* Editura Hyperion, Chişinău, 1991, p. 52, 53.

Capodopera memorialistică a lui Negruzzi este fără doar şi poate *Cum am]nv[\at române=te* (1836) cu stilul ei dulce şi proaspăt ca mierea de pădure, cu humorul ei bătrânesc şi viu, care o situează între permanenţele prozei noastre, dincolo de orice considerent istoric. Nu mai prejos ca semnificaţie artistică se oferă şi anecdota paremiologică *P`cal[=i Tândal[* (1842), unde paremiologia, aici simplă aglomerare, se substituie cu uimitor meşteşug posibilei trame epice: Răsturnând realitatea cronologică, ea pretinde a fi istoric plasată, pentru ca tradiţia să triumfe, între Creangă şi Urmuz.

I. NEGOIŢESCU, *Istoria literaturii române,* Editura Minerva, Bucureşti, 1991, p. 31.

Negru pe alb sunt scrisori numai cu numele, în realitate fiind texte publicistice, cum vor fi peste cincizeci de ani şi multe ale lui Caragiale. Recunoaşterea faptului şi a meritului a întârziat, în cazul ambilor scriitori, din pricina prejudecăţii clasice a genurilor «majore», care a relegat la periferia literaturii, când nu le-a ignorat cu totul, aceste «articole», «însemnări, notiţe», «încercări» sau, cum le-a botezat expresiv Caragiale, «mofturi». Ele au continuat să treacă drept literatură de bas-étage chiar şi după ce tabletele lui Arghezi ieri, ori ale Anei Blandiana azi, le-au conferit depline titluri de stil şi de artă."

NICOLAE MANOLESCU, *Istoria critic[a literaturii române*, vol. 1, Editura Minerva, Bucureşti, 1990, p. 202.